

Život posvećen Hrvatskom sokolu

U POVODU 80. GODIŠNJICE SMRTI JOSIPA HANUŠA
OBJAVLJUJEMO IZVANREDAN ČLANAK VRSNOG POVJESNIČARA
ŠPORTA MILIVOJA RADOVIĆA IZ ČASOPISA POVJEST SPORTA
BR. 38. IZ OŽUJKA 1979. GODINE

Piše **Milivoj Radović**

Josip Hanuš rođen je 29. svibnja 1852. u Svemyslicama, kotar Brandys nad Labom u Češkoj. Njegov otac bio je jedan od manjih zemljoradnika. Roditelji su željeli da im prvorodeni sin bude svećenik i zato su ga dali školovati. Prvi i drugi razred osnovne škole završio je u Svemyslicama, a treći i četvrti te "staromjesku akademičku gimnaziju" i trgovačku školu u Pragu (1872.). Oženio se s Augustom Bartel u Ljubljani 1875. godine. Sva Hanuševa djeca rođena su u Zagrebu: To su: Augusta udana Weingarten, Josip, Marina udana Novoty, Đuro, Darinka udana Jerković, Zdenka udana Vranković, Lidija udana Vlačić i Ankica udana Klobučar. Sva Hanuševa djeca bavila su se tjelovježbom. Svih šest kćeri bile su vježbačice u Hrvatskom sokolu. Zdenka Vranković igrala je tenis u ZKD-u, a sin Đuro bio je član Hrvatskog sokola u San Franciscu.

Tjelovježbi vjeran cijelog života

Hanuš je bio bankarski službenik. Radio je u Pragu, Ljubljani i Zagrebu. Vježbanjem se bavio od 17. do 72. godine života, redovito i neprekidno. Kao gimnazijalac se upoznao sa zemljakom Františekom Hochmannom koji je bio rodom iz Brandysa. Već kao 16-godišnjak zanimao se za *Sokol* te je često promatrao vježbe s balkona u Praškom sokolu. Na Hochmannov se nagovor 2. listopada 1869. godine upisao u *Praški sokol*, ali ne kao gimnazijalac, nego kao trgovački pomoćnik, navodeći da ima 18 godina. Kao gimnazijalac nije u ono vrijeme smio biti član nijednog društva. Mlad i tjelesno slab, Hanuš je upisan u odjel najslabijih početnika, no doskora se toliko uvježbao da je prešao u odjel boljih vježbača, a 1870. prvi put aktivo sudjeluje na javnoj vježbi koju je osobno vodio vođa Miroslav Tyrš.

Boravak u Ljubljani

Kada je zbog posla premješten u Ljubljanu, 7. veljače 1873. godine, upisao se u Južni sokol. Od 1874. vodio je jedan odjel, a kasnije je, sve do travnja 1878., bio honorarni učitelj Ljubljanskog sokola. Nakon dvije godine rada želio je postati učitelj gimnastike na srednjim školama u Ljubljani. Za to mu je "Sokol, telovadno društvo" izdalo sljedeću svjedočbu: *Potvrđuje se da gospodin Josip Hanuš od 1. III 1873. do 1. X 1874. djelovao kao prednjak i pomoćni učitelj, a od 1. X 1874. do 1875. kao samostalni učitelj vježbanja članova Društva i učenika srednjih škola, koji su članovi toga društva.*

Kada se 1878. vratio u Prag, u Praškom sokolu je 22. listopada 1878. imenovan za kandidata prednjačkog zbora (čekatel), a 1879. izabran je za pripravnika. U razdoblju od 1878. do 1883. Hanuš je bio zapisničar na sjednicama Prednjačkog zbora, sjedeći uz Miroslava Tyrša. Hanuš je imao osobito lijep rukopis koji je zadržao do kraja života.

Dolazak u Zagreb

Budući da je znao slovenski i hrvatski, Hanuš je 1883. poslan u Zagreb za tajnika podružnice praške banke "Slavija". Tu je ponovno susreo svog sokolskog druga Franju Hochmanna koji je 1876., nakon smrti Friedricha Singera, bio namješten u zagrebačkom Hrvatskom sokolu kao vođa, a u Zagrebu je zasnovao i obitelj. Hanuš je u Hrvatskom sokolu odmah postao prednjak i tu je dužnost obavljao sve do 1919., kada je imenovan začasnim članom Prednjačkog zbora Hrvatskog sokola. Kasnije je vodio zdravstveni odjel starije braće. S Hochmannom se živo zauzimao za rad ženskog pomlatka. Podigao je taj odjel i vodio ga do 1891. Poticao je i rad djevojačkog odjela. Iz Zagreba Hanuš 1885. ponovno odlazi u Prag, gdje ostaje do 1887. U Pragu je nastavio raditi kao prednjak u Praškom sokolu.

Izuzetno vrijedan prednjak

Hanuš je 1887. definitivno premješten u Zagreb, u podružnicu praške banke "Slavija". Tu je, kako je običavao govoriti, *ostao živjeti u svojem milom i dragom Zagrebu, a u svojoj drugoj domovini Hrvatskoj*. Generalni ravnatelj banke "Slavija" postao je 1. siječnja 1887., a već 19. siječnja 1887. imenovan je prednjakom Hrvatskog sokola. Kao jedan od glavnih zadataka Hanuš je sebi postavio da zainteresira šegrte za vježbanje u Hrvatskom sokolu, što mu je 1912. i 1913. potpuno uspjelo. Od mladića iz tog odjela mnogi su postali izvrsni vježbači. Među njima se isticao Franjo Šoba (1882. - 1972.) koji je, uz Aleksandra Freudenreicha (1892. - 1974.), bio neumorni dugogodišnji prednjak, kao i mnogi drugi.

Tijekom gotovo 50 godina rada u Hrvatskom sokolu, obavljao je sve moguće dužnosti. U Prednjačkom zboru Hrvatskog sokola bio je prednjak, blagajnik i vođa. U Odboru je godinama bio blagajnik i zamjenik starješine. Od osnutka Hrvatskog sokolskog saveza bio je zamjenik starješine do 1919. godine, a od 1923. začasni je starješina Hrvatskog sokola. Kada je 1922. obnovljen Hrvatski sokolski savez, ponovo je zamjenik starješine, a 1926. odlikovan je najvišom časti: izabran je prvim začasnim starješinom Hrvatskog sokolskog saveza. Sudjelovao je na svim češkim, hrvatskim i slovenskim svesokol-

skim sletovima, brojnim župskim sletovima i mnogobrojnim javnim vježbama hrvatskog, slovenskog i srpskog sokolstva.

Oslovljavanje u Hrvatskom sokolu

Oslovljavanje s "ti" i pozdrav "Zdravo" u Češkoj su uvedeni 1862. U Južnom sokolu, kasnije Ljubljanskom sokolu kao i u Hrvatskom sokolu u Zagrebu, članovi su se oslovljavali raznim titulama - gospodin, presvijetli, velemožni, veleučeni... Hanuš je, uz pomoć Franje Hochmanna, 1890. uspio da se u prednjačkom zboru uvede oslovljavanje s "ti"- tikanje i pozdrav "Zdravo". No oslovljavanje s "ti" u cijelom Hrvatskom sokolu uvedeno je istom za starješinstva dr. Jurja Vrbanića (1896.). S članicama je to išlo nešto teže. Isto tako, na Hanušev prijedlog, uvedeno je oslovljavanje s "brat" i "sestra" među cjelokupnim članstvom.

Oduševljeni sokolski govornik

Hanuš je bio prvi i oduševljeni sokolski govornik. Njegovi govori i sokolska predavanja bili su otvorena knjiga sokolske misli i ideje. Nije bilo društvenog, župskog ili saveznog tečaja na kojem nije predavao. Održao je bezbroj predavanja i nagovora o sokolstvu u raznim društvima u Zagrebu i pokrajini. Kao član tehničkog odbora Hrvatskog sokolskog saveza djelovao je na svim prednjačkim tečajevima predajući o teoriji i praksi tjelovježbe. Poznat je njegov govor 1911. godine na grobu Franje Hochmanna, kao i radiofonski govor o Hrvatskom sokolstvu na radio-stanici u Zagrebu 1927. Bio je to jedan od prvih govora o sokolstvu na zagrebačkoj radio-stanici uopće. Napisao je brojne članke u mnogim sokolskim časopisima i kalendarima, a u češkom sokolskom *Vjesniku* izvještavao je o djelovanju hrvatskog sokolstva. Preveo je također s češkog na hrvatski razne stručne napise.

Kulturno-prosvjetni rad

Mnogo se trudio o sokolskom prosvjetnom radu. Čim je 1914. bio osnovan Odbor za prosvjetu sokolskog članstva, izabran je za pročelnika prosvjetnog odbora nakon spajanja zagrebačkih sokola, a 1919. za pročelnika kulturno-prosvjetnog odbora. Marljivo je sudjelovao u pjevačkom zboru i na sokolskim izletima. Naročito je bio aktivan u novoosnovanom šegrtskom odjelu Hrvatskog sokola 1912. U Pragu i Ljubljani priređivao je šaljive zabave, tzv. šibrinke, a za mladih dana revno je sudjelovao u zabavnim odborima u Zagrebu. Josip

Pogreb Josipa Hanuša

Prednjaci Praškog sokola 18. lipnja 1882. U sredini je Miroslav Tyrš. Josip Hanuš sjedi krajnje desno.

Hanuš bio je osobito aktivan i u radu zagrebačke "Češke besede", kojoj je bio predsjednik 1890. - 1891., 1908. - 1912., 1914., 1918. - 1919.

Smrt na sokolskom zadatku

Umro je u sokolskoj odori i na sokolskom zadatku, naglom smrću od kljenuti srca, u Hrvatskoj Dubici u nedjelju 14. kolovoza 1927. za vrijeme govora sokolima iz Bobovca, Staze, Novske, Hrvatske Dubice, Sunje i Kostajnice. U tom času izrekao je: *Ova vježba bit će ispit vašeg rada... Svi vi braćo i sestre, Hrvatski sokolovi.* Zastao je, a zadnje su mu riječi zadržale. Htio se dohvatiti stabla pod kojim je stajao. Klonuo je na ruke sokola Grgurina, starješine iz Sunje i Jurička iz Zagreba.

O Hanušu su objavljeni brojni članci i napisi u sokolskoj i drugoj štampi. U znak sjećanja na Josipa Hanuša otkrivene su spomen-ploče 24. rujna 1927. u dvorani Hrvatskog sokola u Zagrebu, a 16. rujna 1929. u Hrvatskoj Dubici. Na Hanuševu grobu 1929. postavljen je spomenik, jedan od ljepših na Mirogoju. Grad Zagreb odužio mu se tako što je jednu ulicu nazvao njegovim imenom. U počast Hanušu u Osijeku je 24. ožujka 1928. osnovana Sokolska župa "Hanuševa" sa sjedištem u Vinkovcima.

I najzad, poslužimo se riječima dr. Lazara Cara koji je u povodu Hanuševe smrti (*Novosti*, Zagreb, 16. kolovoza 1927.) napisao: *...i tako nestade i zadnjeg osnivača hrvatskog sokolstva. I kao što od braće Čeha potječe sokolska ideja, tako nam oni u bratu Hanušu dadoše i pravog apoštola, izravnog učenika velikog učitelja i organizatora dra Miroslava Tyrša.*

Literatura

1. Bučar, F. (1896). *Gimnastika*, 1 (4), 158. i 175.
2. Bučar, F. (1920). *Sokolski vjesnik*, 1(3), 22.
3. Nazor, V. (1919). *Omladina*, 1 (1), 217-225